

Wiesław Kiwior

Dyspensa od celibatu prezbiterów i diakonów

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 54/3-4, 117-145

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O. WIESŁAW KIWIOR OCD
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

DYSPENSA OD CELIBATU PREZBITERÓW I DIAKONÓW

Treść: Wprowadzenie. – 1. Przepisy regulujące zagadnienie dyspensy od celibatu prezbiterów i diakonów. – 2. Kompetencje. – 3. Dyspensa od celibatu prezbiterów. – 3.1. Przyczyny udzielenia dyspensy. – 3.2. Procedura. – 3.2.1. Procedura w odniesieniu do przypadków zwyczajnych i nadzwyczajnych. – 3.2.1.1. Prośba. – 3.2.1.2. *Curriculum vitae*. 3.2.1.3. – Przyjęcie prośby. – 3.2.1.4. Zawieszenie prezbitera w wykonywaniu posługi kapłańskiej. – 3.2.1.5. Mianowanie instruktora sprawy i notariusza. – 3.2.1.6. Instrukcja sprawy. – 3.2.1.7. Przesłanie akt do Kongregacji ds. Duchowieństwa i studium sprawy. – 3.2.1.8. Udzielenie dyspensy przez Biskupa Rzymu i notyfikacja reskryptu. – 3.2.1.9. Skutki papieskiego reskryptu. – 3.2.2. Procedura w przypadku niebezpieczeństwa śmierci. – 4. Dyspensa od celibatu diakonów. – 4.1. Przygotowanie akt sprawy. – 4.2. Przesłanie akt do Kongregacji ds. Duchowieństwa i udzielenie dyspensy. – Zakończenie.

Zanim przedstawię temat *dyspensy od celibatu*, wskazany mi przez Organizatorów Konferencji Naukowej na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, poświęconej *Współczesnym przyczynom i procedurze wydalania duchownych*¹ – z uwzględnieniem zakresu pozostałych tematów tejże Konferencji – najpierw zasygnalizuję dwie uwagi mające na celu bliższe określenie zakresu mojego przedłożenia.

1. Zagadnienie dyspensy od celibatu w Kościele katolickim jest bardzo szeroką kwestią². Wydaje się, że Organizatorom Konferencji chodzi – w wyznaczonym mi temacie – o aktualny stan prawny i o ak-

¹ Wspomniana Konferencja Naukowa odbyła się 18 maja 2011 roku.

² Ciekawą publikacją na temat celibatu związanego ze święceniami jest monografia poświęcona temu zagadnieniu przez bp. Cesare Bonivento i dedykowana diakonom i prezbiterom swojej diecezji: C. BONIVENTO, *Il celibato sacerdotale. Istituzione ecclesiastica o tradizione apostolica? Un vescovo ai suoi diaconi e sacerdoti*, Milano 2007.

tualną praktykę Stolicy Apostolskiej w zakresie kompetencji, przyczyn i procedury, związanych z udzielaniem dyspensy od celibatu prezbiterom i diakonom w Kościele łacińskim oraz z wynikającą z tego – w sposób nierozłączny – utratą stanu duchownego. Warto zauważyć, że w latach 1997-2004, a więc w przeciągu ośmiu lat, działania Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów spowodowały udzielenie tego rodzaju dyspens 4427 prezbiterom i 721 diakonom³, natomiast w okresie od 1 sierpnia 2005 do 18 maja 2007 roku do Kongregacji ds. Duchowieństwa wpłynęło 1012 próśb prezbiterów i 191 diakonów o udzielenie dyspensy od celibatu wynikającego z przyjętych święceń⁴.

2. Przedmiotem mojego przedłożenia nie będą zatem: dyspensa od celibatu jako skutek specjalnych uprawnień udzielonych przez Ojca Świętego Benedykta XVI Kongregacji ds. Duchowieństwa⁵; dyspensa od celibatu udzielana prezbiterom i diakonom w związku z przestępstwami zarezerwowanymi Kongregacji Nauki Wiary⁶; dyspensa od obowiązków wynikających ze święceń, za wyjątkiem celibatu, udzielana przez Stolicę Apostolską⁷; dyspensa od celibatu udzielana diakonom żonatym, którym żona zmarła i chcą zawrzeć nowy związek małżeński⁸; dyspensa od celibatu biskupów.

---

³ Por. *La «Plenaria» della Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti*, 1-4 marzo 2005, w: *Notitiae* 41 (2005) 182.

⁴ Por. W. BARSZCZ, *Odejścia z kapłaństwa – kwestie prawne*, w: *Pastores* 38 (2008/1) 110.

⁵ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Lettera A tutti gli Eminentissimi ed Eccellentissimi Ordinarii*, 18.04.2009; Eadem, *Lettera A tutti gli Em.mi ed Ecc.mi Ordinarii*, 17.03.2010.

⁶ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de gravioribus delictis*. Pars altera. *Normae processuales*, 21.05.2010, art. 21 §2, 2°, w: www.vatican.va/resources/resources_norme_lt.html (28.07.2011).

⁷ Por. *Codex Iuris Canonici* auctoritate JOANNIS PAULI PP. II promulgatus, *Kodeks Prawa Kanonicznego* [KPK 1983], przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984, kann. 290, 3° i 291.

⁸ Por. CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, *Lettera circolare Agli ordinari diocesani e ai superiori generali*, 6.06.1997, nn. 6-8, w: *Enchiridion Vaticanum* [EV], Bologna 1999, XVI, 451-453.

1. Przepisy regulujące zagadnienie dyspensy od celibatu prezbiterów i diakonów

Podstawowe przepisy dotyczące dyspensy od celibatu prezbiterów i diakonów są zawarte w dwóch dokumentach Kongregacji Nauki Wiary z 14 października 1980 roku: *Per litteras ad universos*⁹ – zawierające zasady doktrynalne i prawo materialne oraz *Ordinarius competens*¹⁰ – zawierające normy proceduralne¹¹.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku ogranicza się do postanowienia, że dyspenza od celibatu duchownych udzielana jest tylko przez Biskupa Rzymu (kan. 291).

Po roku 1983 wspomniane przepisy były kilkakrotnie modyfikowane i uzupełniane:

- 8 lutego 1989 – przeniesienie kompetencji z Kongregacji Nauki Wiary do Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów¹²;
- 13 kwietnia 1989 – wprowadzenie uproszczonej procedury w odniesieniu do diakonów¹³;
- 25 lipca 1989 – wyjaśnienie, że Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów jest kompetentna do zajmowania się sprawą dyspensy od celibatu dla diakonów zakonnych¹⁴;
- 6 czerwca 1997 – wytyczne dotyczące m.in. dyspensy od celibatu prezbiterów diecezjalnych i zakonnych, którzy nie ukończyli jeszcze 40 roku życia (przypadki nadzwyczajne) oraz dyspensy dla kapłanów znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci¹⁵;

---

⁹ Por. SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Litterae circulares Per litteras ad universos* [PLAU], 14.10.1980, w: EV, VII, 549-561.

¹⁰ Por. Eadem, *Normae procedurales Ordinarius competens* [OC], 14.10.1980, w: EV, VII, 562-567.

¹¹ Ogólne przedstawienie obu dokumentów: W. GÓRALSKI, *Dyspensowanie od celibatu kapłańskiego w świetle nowych norm Kongregacji Nauki Wiary z 14 X 1980 r.*, w: *Prawo Kanoniczne* [PK] 25 (1982) 167-176.

¹² Por. SEGRETERIA DI STATO, *Lettera Con riferimento*, 8.02.1989, Prot. N. 230.139, w: *Notitiae* 25 (1989) 485.

¹³ Por. Eadem, *Lettera Con stimato*, 13.04.1989, Prot. N. 230.139/G.N., w: *Notitiae* 25 (1989) 486.

¹⁴ Por. Eadem, *Lettera al Prefetto della Congregazione per gli Istituti di Vita Consacrata e le Società di Vita Apostolica*, 25.07.1989. O przedmiotowym piśmie mówił Sekretarz Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: *Adunatio plenaria 1991. III. Relazioni dell'Ecc.mo Monsignor Segretario*, w: *Notitiae* 27 (1991) 54.

¹⁵ Por. CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, *Lettera circolare Agli ordinari diocesani e ai superiori generali*, 6.06.1997, w: EV, XVI, 449-453.

- 10 listopada 1997 – wskazania dotyczące skrutyniów związanych z dopuszczaniem kandydatów do posług lektoratu i akolitu oraz do święceń diakonatu i prezbiteratu¹⁶;
- 21 czerwca 2005 – przeniesienie kompetencji z Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów do Kongregacji ds. Duchowieństwa¹⁷;
- 11 stycznia 2008 – rozporządzenie Papieża w sprawie petentów – prezbiterów, którzy nie ukończyli jeszcze 40 roku życia¹⁸.

Do powyższych przepisów należy jeszcze dołączyć praktykę Kurii Rzymskiej oraz wykaz dokumentów, jakie – według wskazań Kongregacji ds. Duchowieństwa – należy przesłać wraz z prośbą o dyspensę¹⁹.

Uregulowania dotyczące dyspensy od celibatu prezbiterów i diakonów, zawarte w przepisach z 1980 roku z późniejszymi zmianami, są wynikiem ciągle dojrzewającej refleksji, doświadczenia uwarunkowanego dokonującymi się bardzo szybko zmianami społecznymi oraz roztropnej decyzji Ojca Świętego²⁰. Stolica Apostolska podkreśla, że dyspensy od celibatu nie można uważać jako prawa przyznawanego przez Kościół bezkrytycznie wszystkim kapłanom²¹ i dlatego prośba o dyspensę powinna odznaczać się duchem pokory, gdyż w przeciwnym wypadku nie będzie wzięta pod uwagę²². Sama zaś dyspensa nie może być uważana jako prawie automatyczny skutek sumarycznego procesu administracyjnego²³; instrukcję sprawy należy przeprowadzić sumiennie, z rozważą, zgodnie z obowiązującymi przepisami proceduralnymi, a przyczyny dyspensy powinny być ukazane skutecznymi

---

¹⁶ Por. Eadem, Lettera circolare *Fra le più delicate*, 10.11.1997, w: EV, XVI, 1147-1167.

¹⁷ Por. SEGRETERIA DI STATO, *Lettera al Prefetto della Congregazione per il Clero*, 21.06.2005, N. 907; *Congregazione per il Clero*, w: [www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccclergy/ documents/rc_con_ccclergy_pro_31051999_it.html](http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccclergy/documents/rc_con_ccclergy_pro_31051999_it.html) (28.07.2011).

¹⁸ Por. E. MIRAGOLI, *La perdita dello stato clericale e la dispensa dal celibato. Diritto comune e facoltà speciali*, w: Quaderni di diritto ecclesiale 24 (2011) 238-239.

¹⁹ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.]; Eadem, *Perdita dello stato clericale con dispensa da tutti gli obblighi dell'ordinazione diaconale*, [s.d.].

²⁰ Por. PLAU, nn. 2-4.

²¹ Por. tamże, n. 3.

²² Por. tamże, n. 5.

²³ Por. tamże, n. 3.

mi argumentami, ich ilością i solidnością²⁴, unikając jakiegokolwiek lekkomyślności²⁵.

Podstawowe przepisy regulujące prawo materialne i formalne w zakresie dyspensy od celibatu dotyczą – z zachowaniem odpowiedniej proporcji w zakresie przyczyn – także diakonów²⁶, ale biorąc pod uwagę decyzję Biskupa Rzymu i pismo Sekretariatu Stanu z 13 kwietnia 1989 roku, należy rozdzielić sprawy prezbiterów od spraw diakonów, ponieważ w odniesieniu do diakonów stosuje się odrębną, uproszczoną praktykę²⁷.

2. Kompetencje

W związku z postępowaniem dotyczącym udzielenia dyspensy od celibatu prezbiterom i diakonom należy rozróżnić trzy rodzaje kompetencji: kompetencję do przyjęcia prośby i przeprowadzenia instrukcji sprawy, kompetencję do studium sprawy oraz kompetencję do udzielenia dyspensy prezbiterowi albo diakonowi.

Pierwsza i druga kompetencja należy do ordynariusza miejsca inkardynacji prezbitera i diakona, a w przypadku członków kleryckich instytutów zakonnych na prawie papieskim, kleryckich instytutów świeckich na prawie papieskim i kleryckich stowarzyszeń życia apostołskiego na prawie papieskim – do przełożonego wyższego²⁸, a więc – zgodnie z kann. 620 i 734 – do przełożonego generalnego, przełożonego prowincjalnego, przełożonego części instytutu zakonnego lub świeckiego albo stowarzyszenia apostołskiego zrównanej z prowincją oraz do przełożonego zakonnego domu *sui iuris*, a także do ich wikariuszy. Gdyby, w konkretnym przypadku, okazało się, że instrukcja sprawy nie może być przeprowadzona przez ordynariusza miejsca inkardynacji, wówczas o jej przeprowadzenie można zwrócić się do ordynariusza miejsca, gdzie zainteresowany prezbiter lub diakon stale przebywa (*habitualiter degit*), a nawet – w uzasadnionych okolicznościach – Kongregacja ds. Duchowieństwa może delegować innego

²⁴ Por. tamże, nn. 5 i 7.

²⁵ Por. tamże, n. 5. Por. także: W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego: kompetencja, tytuły prawne, procedura*, w: PK 35/3-4 (1992) 174.

²⁶ Por. KPK 1983, kan. 290, 3°.

²⁷ POE. SEGRETERIA DI STATO, Lettera *Con stimato*, 13.04.1989, Prot. N. 230.139/G.N., w: *Notitiae* 25 (1989) 486.

²⁸ Por. OC, art. 1; KPK 1983, kan. 734.

ordynariusza, zarówno ordynariusza miejsca, jak i wyższego przełożonego klerycznego instytutu życia zakonnego na prawie papieskim i klerycznego stowarzyszenia życia apostolskiego na prawie papieskim²⁹.

Sprawą co najmniej wątpliwą jest sytuacja zakonnika, który jest jednocześnie duchownym (diakon, prezbiter), wydalonego z instytutu zakonnego po złożeniu ślubów wieczystych albo zakonnika, który dobrowolnie opuszcza definitywnie instytut zakonny po uzyskaniu dyspensy od ślubów wieczystych. Podobnie będzie także w przypadku duchownych będących członkami instytutu świeckiego (mającego zezwolenie Stolicy Apostolskiej na inkardynowanie do instytutu) po włączeniu wieczystym lub definitywnym albo będących członkami stowarzyszenia życia apostolskiego po definitywnym włączeniu, z zachowaniem – oczywiście – ich specyfiki³⁰. Wydaje się, że Stolica Apostolska uważa, iż nadal podlega on – jako duchowny – odnośnemu przełożonemu wyższemu instytutowi zakonnemu lub świeckiemu albo stowarzyszeniu życia apostolskiego, natomiast w kanonistyce pojawia się odmienne stanowisko: kard. V. De Paolis, były Sekretarz Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej, a obecnie Przewodniczący Prefektury ds. Ekonomicznych Stolicy Apostolskiej, w niedawnym studium stwierdził, że „[zakonnik-kapłan] tracąc inkorporację do instytutu [zakonnego], traci do niego również inkardynację”³¹.

W odniesieniu do studium sprawa kompetencja należy obecnie, od 21 czerwca 2005 roku, do Kongregacji ds. Duchowieństwa³². Wcześniej należała ona najpierw do Kongregacji Nauki Wiary³³, a od 1 marca 1989 roku do 20 czerwca 2005 roku, do Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów³⁴.

---

²⁹ Por. OC, art. 2; KPK 1983, kan. 134 § 1.

³⁰ Por. tamże, kann. 265-266.

³¹ V. DE PAOLIS, *La situazione giuridica del religioso sacerdote di voti perpetui uscito dall'istituto per indulto o per dimissione*, w: *Sequela Christi* 35/2 (2009) 198, 200-201.

³² Por. SEGRETERIA DI STATO, *Lettera al Prefetto della Congregazione per il Clero*, 21.06.2005, N. 907; *Congregazione per il Clero*, w: [www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccclergy/ documents/rc_con_ccclergy_pro_31051999_it.html](http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccclergy/documents/rc_con_ccclergy_pro_31051999_it.html) (28.07.2011).

³³ Por. OC, art. 7.

³⁴ Por. SEGRETERIA DI STATO, *Lettera Con riferimento*, 8.02.1989, Prot. N. 230.139, w: *Notitiae* 25 (1989) 485.

Kompetencja w zakresie udzielenie dyspensy należy, w przypadku prezbiterów – wyłącznie do Biskupa Rzymskiego³⁵, natomiast diakonom może jej także udzielić – na mocy przywileju papieskiego – Prefekt Kongregacji ds. Duchowieństwa³⁶.

3. Dyspensa od celibatu prezbiterów

3.1. Przyczyny udzielenia dyspensy

Analiza obowiązujących obecnie przepisów dotyczących dyspensy od celibatu prezbiterów pozwalała wyodrębnić trzy grupy przyczyn uzasadniających udzielenie dyspensy, mianowicie: przypadki zwyczajne, przypadek nadzwyczajny i niebezpieczeństwo śmierci.

– *Przypadki zwyczajne*. Do tej grupy przyczyn uzasadniających udzielenie dyspensy od celibatu prezbiterom – także tym, którzy nie ukończyli jeszcze czterdziestego roku życia³⁷ – można zaliczyć:

- * niezdatność do przyjęcia święceń prezbiteratu z racji braku należytej wolności lub należytej odpowiedzialności (spowodowanych ciężką bojaźnią lub brakiem wystarczającego rozeznania oceniającego) albo faktycznej niezdolności do dożywotniego celibatu³⁸;
- * nieodwracalność aktualnej sytuacji prezbitera wynikającej z upływu dłuższego czasu (pięć lat) od materialnego porzucenia posłu-

³⁵ Por. KPK 1983, kan. 291.

³⁶ Por. SEGRETERIA DI STATO, *Lettera Con stimato*, 13.04.1989, Prot. N. 230.139/G.N., w: *Notitiae* 25 (1989) 486; EADEM, *Lettera al Prefetto della Congregazione per il Clero*, 21.06.2005, N. 907. Na temat przedmiotowych kompetencji piszą: V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: *Apollinaris* 62 (1989) 521-522; R. MELLI, *La Congregazione del Culto Divino e della Disciplina dei Sacramenti*, w: *La Curia Romana nella Cost. Ap. Pastor Bonus*, a cura di P.A. BONNET E C. GULLO, Città del Vaticano 1990, 272, 278-280; V. FERRARA, *L'istituto canonico della dispensa pontificia dal celibato e dagli altri obblighi dell'ordinazione*, w: *Apollinaris* 67 (1994) 522-564; W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego: kompetencja, tytuły prawne, procedura*, w: PK 35/3-4 (1992) 162-163; V. MOSCA, *Le procedure per la perdita dello stato clericale*, w: *I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali*, Milano 1998, 316, 320; P. AMENTA, *La dispensa dagli obblighi della sacra ordinazione e la perdita dello stato clericale*, w: *Periodica* 88 (1999) 355-359.

³⁷ Por. E. MIRAGOLI, *La perdita dello stato clericale e la dispensa dal celibato*, w: *Quaderni di diritto ecclesiale* 24 (2011) 238-239.

³⁸ Por. PLAU, n. 5.

- gi duszpasterskiej i/lub z faktycznej sytuacji rodzinnej prezbitera spowodowanej cywilnym związkiem małżeńskim i/lub istnieniem potomstwa³⁹.
- *Przypadek nadzwyczajny*. Jest nim sytuacja wynikająca z poważnego defektu moralnego albo psychicznego prezbitera, który nie ukończył jeszcze czterdziestego roku życia, istniejącego już przed przyjęciem przez niego święceń⁴⁰.
  - *Niebezpieczeństwo śmierci*. Okoliczności stanowiące poważne zagrożenie dla życia prezbitera (niezależnie od jego wieku), który zawarł cywilny związek małżeński możliwy do uważnienia (kobieta nie jest związana ważnym węzłem małżeńskim), są wystarczającą przyczyną przedstawienia prośby i udzielenia dyspensy od celibatu⁴¹.

3.2. Procedura

Procedura na szczeblu ordynariusza miejsca i przełożonego wyższego jest różna w zależności od tego, czy mamy do czynienia z przy-

---

³⁹ Por. tamże; CONGREGATIO PRO CLERICIS, Lettera *A tutti gli Eminentissimi ed Eccellentissimi Ordinarii*, 18.04.2009, n. 5, III; Eadem, Lettera *A tutti gli Em.mi ed Ecc.mi Ordinarii*, 17.03.2010, allegato n. 2. Na temat przypadków zwyczajnych: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 485-487; E. COLAGIOVANNI, *La procedura per la dispensa dagli oneri del sacerdozio e del diaconato*, w: I procedimenti speciali nel diritto canonico, 379-380 i 383-385; F.J. EGAÑA, *Gli IVC e le SVA. Questioni canoniche*, w: Vita Consacrata 28 (1992) 86-87; W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 163-165; P. AMENTA, *La dispensa dagli obblighi della sacra ordinazione e la perdita dello stato clericale*, w: Periodica 88 (1999) 352-354; W. BARSZCZ, *Odejsie z kapłaństwa – kwestie prawne*, w: Pastores 38 (2008/1) 117; E. MIRAGOLI, *La perdita dello stato clericale e la dispensa dal celibato*, w: Quaderni di diritto ecclesiale 24 (2011) 235-236 i 238-239.

⁴⁰ Por. CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, Lettera circolare *Agli ordinari diocesani e ai superiori generali*, 6.06.1997, nn. 1-4, w: EV, XVI, 449-451. Piszą o tym: P. AMENTA, *La dispensa dagli obblighi della sacra ordinazione e la perdita dello stato clericale*, w: Periodica 88 (1999) 353-354; E. MIRAGOLI, *La perdita dello stato clericale e la dispensa dal celibato*, w: Quaderni di diritto ecclesiale 24 (2011) 239.

⁴¹ Por. CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, Lettera circolare *Agli ordinari diocesani e ai superiori generali*, 6.06.1997, n. 5, w: EV, XVI, 451. Na ten temat pisze: E. MIRAGOLI, *La perdita dello stato clericale e la dispensa dal celibato*, w: Quaderni di diritto ecclesiale 24 (2011) 239.

padkiem zwyczajnym i nadzwyczajnym czy też z niebezpieczeństwem śmierci.

W odniesieniu do przypadków zwyczajnych i nadzwyczajnych obowiązuje prawo formalne zawarte we wspomnianej ustawie *Ordinarius competens*, z drobną modyfikacją w odniesieniu do prezbiterów, którzy nie ukończyli jeszcze czterdziestego roku życia, natomiast w przypadku niebezpieczeństwa śmierci procedura jest maksymalnie uproszczona, zarówno na szczeblu ordynariusza miejsca i przełożonego wyższego, jak i na szczeblu rzymskim.

3.2.1. Procedura w odniesieniu do przypadków zwyczajnych i nadzwyczajnych

Postępowanie obejmuje następując czynności: wniesienie prośby (wraz z życiorysem) przez zainteresowanego prezbitera, przyjęcie wniosku przez kompetentnego ordynariusza miejsca lub przełożonego wyższego, zawieszenie prezbitera *ad cautelam*, mianowanie instruktora sprawy i notariusza, instrukcję sprawy, przesłanie akt do Kongregacji ds. Duchowieństwa, studium sprawy w Kongregacji, resekrypt papieski.

3.2.1.1. Prośba

Zainteresowany prezbiter powinien zredagować swoją prośbę w duchu pokory i pokuty, kierując ją do Biskupa Rzymu, i wnieść ją do wspomnianego wyżej kompetentnego ordynariusza miejsca lub przełożonego wyższego⁴². We własnoręcznie podpisanej prośbie, zgodnie ze wskazaniami Kongregacji, winien podać swoje imię i nazwisko oraz pozostałe dane personalne (datę i miejsce urodzenia, przyjęcia święceń diakonatu i prezbiteratu, miejsce zamieszkania) i zawrzeć trzy podstawowe sprawy: przedstawić zasadnicze przyczyny, które go skłoniły do porzucenia życia i posługi kapłańskiej; wskazać powody uniemożliwiające mu przezwyciężenie kryzysu i powrót do posług kapłańskiej; poprosić o dyspensę od wszystkich obowiązków wynika-

---

⁴² Por. OC, art. 1; PLAU, n. 5; CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 1.

jących z przyjętych święceń prezbiteratu i jednocześnie o powrót do stanu świeckiego⁴³.

3.2.1.2. *Curriculum vitae*

Oprócz prośby zainteresowany prezbiter powinien sporządzić również swój życiorys, który – jak wyjaśnia Kongregacja ds. Duchowieństwa – stanowi integralną część *libelli introductorii* w sprawie⁴⁴. W *curriculum vitae* należy podać następujące informacje: ważniejsze etapy i daty swojego życia, formacji i posługi kapłańskiej; pogłębione i dokładne wyjaśnienie i uzasadnienie przyczyn kryzysu i porzucenia życia kapłańskiego i posługi duszpasterskiej, wskazanych w prośbie; wyjaśnienie przyczyn sprawiających, że powstały stan, w jakim obecnie znajduje się prezbiter, należy uznać za nieodwracalny⁴⁵.

3.2.1.3. Przyjęcie prośby

Wpłynięcie prośby prezbitera zobowiązuje kompetentnego ordynariusza miejsca lub przełożonego wyższego do podjęcia odpowiednich wysiłków mających na celu udzielenie prezbiterowi solidnej i koniecznej pomocy w przezwycięzeniu kryzysu duchowego i w powrocie do ofiarnej posługi kapłańskiej, a w konsekwencji do wycofania swej prośby o dyspensę i o powrót do stanu świeckiego⁴⁶. Wypełniając tę ojcowską troskę, ordynariusz miejsca lub wyższy przełożony, oprócz bezpośredniego osobistego zaangażowania, może wykorzystać – w zależności od przypadku – pomoc ze strony innych kapłanów, krewnych,

---

⁴³ Por. tamże, n. 1. Por. także: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 486-488; E. COLAGIOVANNI, *La procedura per la dispensa dagli oneri del sacerdozio e del diaconato*, w: I procedimenti speciali nel diritto canonico, 382-385; V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 522-523; W. KIWIOR, *Dyspensia od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 165-166.

⁴⁴ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 2.

⁴⁵ Por. tamże. Por. także: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 488; W. KIWIOR, *Dyspensia od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 166.

⁴⁶ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 3.

przyjaciół, biegłych⁴⁷. „Jedynie w wypadkach bez wyjścia – podkreśla Sł. B. Paweł VI w encyklice *Sacerdotalis coelibatus* – należy nie-szczęśliwego kapłana pozbawić powierzonego mu posługiwania”⁴⁸. Wszystkie podjęte starania muszą być wykazane w odpowiedniej relacji ordynariusza miejsca lub przełożonego wyższego i dołączone do całej dokumentacji dotyczącej sprawy⁴⁹.

Jeśli w wyniku podejmowanych wysiłków prezbiter nie odstąpi od wniesionej prośby, wówczas ordynariusz miejsca lub przełożony wyższy, uznając sprawę za uzasadnioną, wydaje dekret, którym formalnie przyjmuje prośbę i przystępuje do przewidzianego przez prawo postępowania⁵⁰.

3.2.1.4. Zawieszenie prezbitera w wykonywaniu posługi kapłańskiej

Z chwilą przyjęcia prośby prezbitera, ten sam ordynariusz powinien również wydać dekret zawieszający go w wykonywaniu władzy kapłańskiej albo obydwie decyzje podjąć w jednym dekrete. Zawieszenie nie będzie nieodzowne – w przypadku, kiedy duchowny sprawuje jeszcze posługę kapłańską – jeśli według ordynariusza wymaga tego ochrona dobrego imienia prezbitera albo troska o dobro wspólnoty wiernych⁵¹. Prezbiter przynależący do instytutu zakonnego mógłby uzyskać pozwolenie na przebywanie poza domem zakonnym, przewidziane przez prawo powszechnie⁵², a przynależący do instytutu świeckiego albo do stowarzyszenia życia apostołskiego – zezwolenie przewidziane przez prawo własne⁵³.

⁴⁷ Por. PLAU, n. 6.

⁴⁸ PAWEŁ VI, Encyklika *Sacerdotalis coelibatus*, 24.06.1967, n. 87, Tarnów [s.d.], 51.

⁴⁹ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 3.

⁵⁰ Por. OC, art. 4. Na temat wysiłków podejmowanych przez przełożonego kościelnego i przyjęcia prośby prezbitera: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 489; F.J. EGAÑA, *Gli IVC e le SVA. Questioni canoniche*, w: Vita Consacrata 28 (1992) 89; W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 166-167.

⁵¹ Por. OC, art. 4; CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 4.

⁵² Por. KPK 1983, kan. 665 § 1.

⁵³ Na temat zawieszenia prezbitera: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 489; E. COLAGIOVANNI, *La procedura per la dispensa dagli oneri del sacerdozio e del dia-*

3.2.1.5. Mianowanie instruktora sprawy i notariusza

Przedmiotową instrukcję sprawy, czyli zebranie środków dowodowych, przeprowadza instruktor sprawy w obecności notariusza, postępując zgodnie z przepisami proceduralnymi *Ordinarius competens* z 14 października 1980 roku⁵⁴. Funkcję instruktora sprawy kompetentny ordynariusz miejsca albo przełożony wyższy pełni osobiście albo przez wyznaczonego przez siebie kapłana, o którym przepisy mówią, że powinien być zdalny (*aptus*) i doświadczony⁵⁵, odznaczać się dobrymi obyczajami, roztropnością i wiedzą w zakresie powierzonego mu zadania⁵⁶, a przysługujące mu uprawnienia winien dobrze wykorzystać, ponieważ od wykonanych przez niego czynności prawnych w znacznej mierze zależy wynik studium sprawy w Kongregacji ds. Duchowieństwa⁵⁷.

Zadanie notariusza, zgodnie z postanowieniem *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 roku, musi również pełnić kapłan⁵⁸. Jest on niezbędny w czasie urzędowych czynności dokonywanych przez instruktora sprawy w celu spisywania i podpisywania stosownych protokołów⁵⁹, uwierzytelnia każdą stronę akt odpowiednio uporządkowanych i ponumerowanych⁶⁰, a sporządzone przez niego akta są publicznie wiarygodne⁶¹.

Powołanie instruktora sprawy i notariusza odbywa się poprzez wydanie odpowiednich dekretów⁶²; obydwaj powinni złożyć przysięgę,

---

conato, w: I procedimenti speciali nel diritto canonico, 383; V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: *Apollinaris* 62 (1989) 523; F.J. EGAÑA, *Gli IVC e le SVA. Questioni canoniche*, w: *Vita Consacrata* 28 (1992) 89; W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 167; P. AMENTA, *La dispensa dagli obblighi della sacra ordinazione e la perdita dello stato clericale*, w: *Periodica* 88 (1999) 350-351.

⁵⁴ Por. OC, art. 4; CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 5.

⁵⁵ Por. OC, art. 4.

⁵⁶ Por. KPK 1983, kan. 1428 § 2.

⁵⁷ Por. tamże, kan. 1428 § 3; OC, art. 5-8. Por. także: W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 167-168.

⁵⁸ Por. KPK 1983, kan. 483 § 2.

⁵⁹ Por. tamże, kann. 1437 § 1, 1472 § 1.

⁶⁰ Por. tamże, kan. 1472 § 2.

⁶¹ Por. tamże, kan. 1437 § 2.

⁶² Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 5.

że należycie i wiernie wypełnią powierzone im zadanie⁶³, i obydwaj są zobowiązani do zachowania urzędowej tajemnicy⁶⁴.

3.2.1.6. Instrukcja sprawy

Zadaniem instrukcji sprawy jest dostarczenie środków dowodowych, które wydają się użyteczne do rozpoznania sprawy dotyczącej dyspensy od celibatu prezbitera i jednocześnie są godziwe⁶⁵. W jej ramach należy przesłuchać petenta i świadków, zebrać dokumenty oraz skorzystać – stosownie do okoliczności sprawy – z pomocy biegłych⁶⁶. Mianowany instruktor sprawy powinien z uwagą zapoznać się z prośbą prezbitera oraz z jego życiorysem, aby dobrze przygotować się do przeprowadzenia instrukcji sprawy: winien zapoznać się z historią jego życia oraz z jego aktualną sytuacją, ze wskazanymi przez niego przyczynami porzucenia życia kapłańskiego i posługi duszpasterskiej oraz racjami przemawiającymi za tym, że powstały stan jest nieodwracalny i że nie powinien powracać do posługi ministerialnej; winien przygotować wstępną listę świadków; uwzględniając prawo materialne dotyczące przedmiotowej sprawy oraz wskazania zawarte w art. 6 przepisów proceduralnych *Ordinarius competens*, powinien starannie przygotować – korzystając ewentualnie z dostępnych zestawów pytań – kwestionariusze ze szczegółowymi i precyzyjnymi pytaniami dla petenta i dla świadków oraz zastanowić się nad stosownością skorzystania z pomocy biegłego (lekarz, psycholog, psychiatra), aby wydobyć wszystko, co jest konieczne i użyteczne w rozpoznaniu sprawy⁶⁷.

– **Oświadczenie petenta.** Mianowany instruktor sprawy wzywa dekretem prezbitera, którego prośba o dyspensę została przyjęta przez kompetentnego ordynariusza miejsca lub wyższego przełożonego, aby

⁶³ Por. KPK 1983, kan. 1554.

⁶⁴ Por. tamże, kan. 1555 § 1. Na temat instruktora sprawy i notariusza piszą: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 489-490; V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 524-525, 526-527, 530; W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 167-168; V. MOSCA, *Le procedure per la perdita dello stato clericale*, w: I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali, 345-346.

⁶⁵ Por. KPK 1983, kan. 1530.

⁶⁶ Por. tamże, kann. 1526-1581; OC, art. 5.

⁶⁷ Por. tamże, art. 6.

się stawiał przed nim w oznaczonym miejscu, dniu i godzinie w celu złożenia oświadczenia⁶⁸. Po złożeniu przysięgi, kapłan proszący o dyspensę złoży oświadczenie, odpowiadając na poszczególne pytania stawiane mu przez instruktora (dane personalne, data i miejsce urodzenia, historia życia, przebieg formacji, skrutynia poprzedzające przyjęcie święceń, złożenie ślubów – w przypadku prezbitera przynależącego do instytutu życia konsekrowanego albo stowarzyszenia życia apostołskiego, data i miejsce przyjęcia święceń diakonatu i prezbiteratu, przebieg posługi kapłańskiej, aktualna sytuacja prawna kanoniczna i cywilna, przyczyny i okoliczności porzucenia życia i posługi kapłańskiej, ewentualne przeciwwskazania do przyjęcia na siebie obowiązków związanych ze święceniami), a notariusz sporządzi odpowiedni protokół⁶⁹, zgodnie z przepisami prawa procesowego⁷⁰. Na koniec zeznającemu prezbiterowi należy odczytać spisany protokół, dając mu możliwość wniesienia skreśleń, uzupełnień, modyfikacji, zmian⁷¹, i ostateczny protokół podpisuje prezbiter, instruktor i notariusz⁷².

– **Zeznania świadków.** Wśród świadków, od których instruktor sprawy pozyska informacje dotyczące przedmiotu instrukcji, powinni się znaleźć osoby wskazane przez prezbitera, zarówno w jego prośbie i życiorysie (*curriculum vitae*), jak i w trakcie składania oświadczenia, oraz osoby wezwane z urzędu przez instruktora; każdy z nich winien być wezwany dekretem⁷³ i przesłuchany – w oparciu o uprzednio przygotowany kwestionariusz uzupełniony ewentualnie dodatkowymi pytaniami – zgodnie z przepisami prawa procesowego (stwierdzenie tożsamości, przysięga lub przyrzeczenie, pytania ogólne i szczegóło-

---

⁶⁸ Por. KPK 1983, kan. 1477.

⁶⁹ Por. OC, art. 5-6; CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 6.

⁷⁰ Por. KPK 1983, kann. 1534, 1563-1565.

⁷¹ Por. tamże, kan. 1569 § 1.

⁷² Por. tamże, kan. 1569 § 2. Na temat oświadczenia prezbitera: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 491-492; V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 528; F.J. EGAÑA, *Gli IVC e le SVA. Questioni canoniche*, w: Vita Consacrata 28 (1992) 89-90; W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 168-169; V. MOSCA, *Le procedure per la perdita dello stato clericale*, w: I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali, 345.

⁷³ Por. KPK 1983, kan. 1556.

we, możliwość posłużenia się magnetofonem albo innym dostępnym nośnikiem informacji, który umożliwia jej odtworzenie, sporządzenie protokołu przez notariusza i jego odczytanie świadkowi, podpis świadka, instruktora i notariusza)⁷⁴. Na liście świadków powinni się znaleźć rodzice i krewni prezbitera, jego przełożeni i koledzy z okresu formacji oraz aktualni, inne osoby, które go dobrze znają⁷⁵.

Przesłuchanie świadków, podobnie zresztą jak i petenta, odbywa się zgodnie z przepisami prawa procesowego⁷⁶, w oparciu o przygotowany uprzednio kwestionariusz, z uwzględnieniem sytuacji każdej osoby i kwestii związanych ze sprawą, które są im szczególnie znane.

Przepisy Stolicy Apostolskiej przewidują, że przełożeni z okresu formacji mogą, w miejsce przesłuchania, złożyć pisemne oświadczenia⁷⁷.

Stosownie do okoliczności sprawy, instruktor może przysięgą zobowiązać świadków do zachowania tajemnicy⁷⁸.

– **Zebranie dokumentów.** Wiele światła, w celu lepszego poznania historii życia i posługi duszpasterskiej prezbitera, mogą dostarczyć dokumenty jako środki dowodowe, zarówno publiczne (kościelne i cywilne), jak i prywatne, przedłożone przez prezbitera i zebrane przez instruktora⁷⁹. Aby posiadały one moc dowodową w sprawie, muszą być oryginalne albo w uwierzytelnionej kserokopii albo w uwierzytelnionym odpisie⁸⁰. Kongregacja zaznacza, że dokumenty nieczytelne (pisma odręczne, kserokopie) można tylko wtedy uwzględnić w instrukcji sprawy,

---

⁷⁴ Por. tamże, kan. 1558-1570.

⁷⁵ Por. OC, art. 5; CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 7.

⁷⁶ Por. KPK 1983, kann. 1562-1569.

⁷⁷ Por. OC, art. 5.

⁷⁸ Por. KPK 1983, kan. 1455 § 3. Na temat zeznania świadków: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 493-494; V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 529; F.J. EGAÑA, *Gli IVC e le SVA. Questioni canoniche*, w: Vita Consacrata 28 (1992) 90; W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 169; V. MOSCA, *Le procedure per la perdita dello stato clericale*, w: I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali, 345.

⁷⁹ Por. KPK 1983, kan. 1539-1546.

⁸⁰ Por. tamże, kan. 1544.

jeśli posiadają jakąś wartość dowodową, i wówczas muszą być przepisane na maszynie lub komputerze⁸¹.

Wśród zebranych dokumentów powinny się znaleźć: kserokopie albo odpisy akt związanych z poszczególnymi skrutyniami poprzedzającymi przyjęcie święceń (dopuszczenie do seminarium, do posługi lektoratu i akolitu, do święceń diakonatu i prezbiteratu, a w przypadku kleryckich instytutów życia konsekrowanego albo stowarzyszenia życia apostołskiego także przyjęcie do instytutu albo do stowarzyszenia, do nowicjatu albo do okresu próby, do ślubów czasowych i wieczystych albo do przyrzeczeń lub do innych świętych więzów), jakie znajdują się w archiwach seminariów albo domów formacyjnych⁸²; stosownie do przypadku, kopia zaświadczenia ewentualnego usiłowanego zawarcia cywilnego związku małżeńskiego albo stwierdzenia nieważności małżeństwa albo uzyskania dyspensy od małżeństwa zawartego i niedopełnionego albo uzyskania rozwodu dotyczącego odpowiednio kobiety lub prezbitera⁸³; kopia lub odpis listów prezbitera, zwłaszcza z okresu formacji, świadczących o jego problemach dotyczących zamiaru przyjęcia święceń⁸⁴.

– **Opinie biegłych.** W niektórych przypadkach, kiedy wymagana jest specjalistyczna wiedza wyjaśniająca pewne fakty albo umożliwiająca poznanie prawdziwej natury pewnych spraw, instrukcja sprawy

---

⁸¹ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], conclusioni.

⁸² Por. tamże, n. 9. Jeśli wspomniane skrutynia były przeprowadzone zgodnie z wytycznym Stolicy Apostolskiej, to wówczas odpowiadająca im dokumentacja może dostarczyć wiele informacji bardzo przydatnych w sprawie. Por. CONGREGACIÓN PARA EL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DE LOS SACRAMENTO, Carta circular *Entre las más delicadas sobre Los escrutinios acerca de la idoneidad de los candidatos*, 10.11.1997, w: EV, XVI, 1146-1167. Na ten temat: W. KIWIOR, *Wymogi stawiane kandydatom do życia zakonnego i do święceń oraz ich weryfikacja w Krakowskiej Prowincji OCD*, Kraków 2006, 15-42.

⁸³ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 13.

⁸⁴ Na temat zbierania dokumentów: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 494-495; V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 530; F.J. EGAÑA, *Gli IVC e le SVA. Questioni canoniche*, w: Vita Consacrata 28 (1992) 90; W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 169-170; V. MOSCA, *Le procedure per la perdita dello stato clericale*, w: I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali, 346.

powinna uwzględnić również opinie biegłych (lekarz, psycholog, psychiatra, inni)⁸⁵. Mogą to być opinie z przeszłości (z okresu formacji lub późniejsze – medyczne, psychologiczne, psychiatryczne, psychoanalityczne⁸⁶) albo opinie wystawione, w ramach instrukcji sprawy, przez biegłych mianowanych przez instruktora (po wysłuchaniu lub na wnioski prezbitera) albo dopuszczone przez niego opinie wydane przez innych biegłych, albo też opinie wystawione przez biegłych wyznaczonych przez samego prezbitera (biegły prywatny), zgodnie z przepisami prawa procesowego⁸⁷.

Podobnie jak świadków, także i biegłego instruktor sprawy może przysięgą zobowiązać do zachowania tajemnicy⁸⁸.

– **Opinia instruktora sprawy.** Po zebraniu wszystkich koniecznych i użytecznych środków dowodowych instruktor sprawy powinien uważnie przestudiować powstałe akta i przygotować swoją osobistą pisemną opinię w przedmiotowej sprawie w zakresie wartości zebranych środków dowodowych⁸⁹ i w zakresie merytorycznym oraz na temat stosowności i użyteczności udzielenia prezbiterowi dyspensy od wszystkich obowiązków wynikających z przyjętych przez niego święceń albo na temat ewentualnych przeciwwskazań udzielenia mu tej łaski⁹⁰. Kongregacja ds. Duchowieństwa wskazuje kryteria, jakimi należy się kierować przygotowując wspomnianą opinię: duch, w jakim prezbiter przedstawia swoją prośbę o dyspensę i motywacje tej prośby wynikające z instrukcji sprawy; osobiste dobro prezbitera; powszechne dobro Kościoła, dobro Kościoła partykularnego albo instytutu życia

---

⁸⁵ Por. OC, art. 5.

⁸⁶ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 8.

⁸⁷ Por. KPK 1983, kan. 1574-1581.

⁸⁸ Por. tamże, kan. 1455 § 3. Na temat biegłych: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 495-496; V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 529; W. KIWIOR, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 170.

⁸⁹ Por. OC, art. 7.

⁹⁰ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 10.

konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego oraz dobro wiernych powierzonych duszpasterskiej posłudze prezbitera⁹¹.

– **Opinia ordynariusza miejsca lub przełożonego wyższego.** Z aktami sprawy powinien zapoznać się także ordynariusz miejsca albo przełożony wyższy, który mianował instruktora i notariusza w celu przeprowadzenia instrukcji sprawy. Po lekturze akt, otrzymanych od instruktora, sporządza swoją osobistą opinię na temat meritum sprawy, prawdziwości przedstawionych kwestii, możliwości i zasadności udzielenia prezbiterowi dyspensy, o którą prosi, oraz na temat braku niebezpieczeństwa zgorzenia – w miejscu dotychczasowego życia i posługiwania prezbitera – w przypadku wydania reskryptu udzielającego dyspensy⁹².

– **Opinia biskupa diecezjalnego miejsca zamieszkania prezbitera.** Niebezpieczeństwo powstania zgorzenia z powodu udzielenia prezbiterowi dyspensy od celibatu mogłoby powstać również w miejscu jego aktualnego zamieszkania i dlatego Stolica Apostolska wymaga, aby stosowną opinię wydał również ordynariusz miejsca, gdzie petent obecnie rzeczywiście zamieszkuje od chwili porzucenia życia kapłańskiego i posługi duszpasterskiej⁹³.

---

⁹¹ Por. PLAU, nn. 3-6; CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 10. Na temat opinii instruktora sprawy piszą: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 496-497; V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 531; W. KIWIOR, *Dyspensia od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 171.

⁹² Por. OC, art. 7; CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 11. Por. również: M.A. SANCHEZ GÓMEZ, *Exoneración de las obligaciones inherentes al ministerio sacerdotal y dispensa del celibato*, w: Confer 24 (1985) 494-495; V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 531-532; F.J. EGAÑA, *Gli IVC e le SVA. Questioni canoniche*, w: Vita Consacrata 28 (1992) 91; W. KIWIOR, *Dyspensia od celibatu kapłańskiego*, w: PK 35/3-4 (1992) 171.

⁹³ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], n. 12; Por. także: V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a celibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 532.

3.2.1.7. Przesłanie akt do Kongregacji ds. Duchowieństwa i studium sprawy

Powstałą w siedzibie kurii ordynariusza miejsca lub przełożonego wyższego dokumentację związaną z prośbą prezbitera o dyspensę od wszystkich obowiązków wynikających z przyjętych święceń i o przeniesienie do stanu świeckiego należy właściwie uporządkować, poszczególne karty ponumerować i uwierzytelnić (pieczęć i inicjały notariusza u dołu każdej karty), sporządzić kartę tytułową i stosowny spis treści; całość tak przygotowanych akt stanowi akta oryginalne⁹⁴. W celu przygotowania kolejnych kopii akt zgodnych z oryginałem można wykonać kserokopię akt oryginalnych, opatrzonych już na każdej karcie pieczęcią i inicjałami notariusza. Poszczególne kopie akt powinno się odpowiednio oprawić⁹⁵. Do Kongregacji ds. Duchowieństwa należy przesłać, w zależności od przypadku, trzy kopie (jeśli prezbiter ukończył czterdzieści lat) albo pięć kopii akt (jeśli prezbiter nie ukończył jeszcze czterdziestu lat), w języku dopuszczonym w Kurii Rzymskiej, czyli w języku łacińskim albo w jednym z języków, które dzisiaj są najszerzej znane⁹⁶. Zatem, w razie potrzeby, należy przygotować tłumaczenie akt sprawy na odpowiedni język i do Kongregacji przesłać akta oryginalne oraz trzy lub pięć kopii w języku przyjętym w Stolicy Apostolskiej⁹⁷. Jest wskazane, aby ordynariusz miejsca albo przełożony wyższy, który zarządził przeprowadzenie instrukcji sprawy, do przesyłanych akt sprawy dołączył pismo przewodnie skierowane do Prefekta Kongregacji ds. Duchowieństwa.

W archiwum kurii ordynariusza miejsca albo przełożonego wyższego powinno się zachować jedną kopię akt sprawy, a jeśli wykonano tłumaczenie – wówczas kopię akt oryginalnych i kopię tłumaczenia.

---

⁹⁴ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], conclusionone.

⁹⁵ Por. tamże.

⁹⁶ Por. OC, art. 7; CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], conclusionone; JOANNES PAULUS II, *Constitutio apostolica Pastor Bonus*, 28.06.1988, art. 16, w: AAS 80 (1988) 863.

⁹⁷ Dokumenty Stolicy Apostolskiej są zazwyczaj publikowane w języku łacińskim oraz w języku angielskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, portugalskim, włoskim.

W aktach sprawy powinny się znaleźć: prośba zainteresowanego prezbitera i jego *curriculum vitae*; relacja ordynariusza miejsca albo przełożonego wyższego ukazująca formy pomocy okazanej prezbiterowi, aby przezwyciężył kryzys; dekret zawieszający prezbitera w wykonywaniu władzy święceń; nominacja instruktora i notariusza; oświadczenie prezbitera; zeznania świadków i ewentualne pisemne oświadczenia przełożonych z okresu formacji; dokumenty (m.in. skrutynia, zaświadczenie o zawarciu cywilnego związku małżeńskiego albo orzeczenie nieważności małżeństwa albo udzielenie dyspensy od małżeństwa zawartego i niedopełnionego albo orzeczenie rozwodu); opinie biegłych (lekarz, psycholog, psychiatra); opinia instruktora sprawy; opinia ordynariusza miejsca albo przełożonego wyższego, który zarządził przeprowadzenie instrukcji sprawy; opinia biskupa diecezjalnego *de non timendo scandalo* miejsca faktycznego zamieszkania prezbitera po porzuceniu życia kapłańskiego i posługi duszpasterskiej⁹⁸.

W Kongregacji ds. Duchowieństwa akta sprawy zostają najpierw poddane badaniu pod względem formalnoprawnym (poprawność, wystarczalność), a jeśli wynik tej wstępnej analizy okaże się pozytywny, są one następnie przekazane, w zależności od przypadku, trzem (jeśli prezbiter ukończył czterdzieści lat) albo pięciu (jeśli prezbiter nie ukończył czterdziestu lat) konsultorom do przestudiowania pod względem merytorycznym⁹⁹. Dokładne badanie, dyskusja i głosowanie komisji prowadzi do podjęcia decyzji, czy sprawę można przedstawić Biskupowi Rzymu czy odroczyć, czy instrukcję sprawy należy uzupełnić, czy też prośbę trzeba odrzucić ze względu na brak wystarczającego uzasadnienia¹⁰⁰.

---

⁹⁸ Por. PLAU, n. 7; CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Documenti richiesti per l'istruttoria di una causa di dispensa dagli obblighi dell'ordinazione sacerdotale*, [s.d.], nn. 1-13.

⁹⁹ Na temat postępowania w Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: *Apollinaris* 62 (1989) 534-538; V. MOSCA, *Le procedure per la perdita dello stato clericale*, w: *I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali*, 347-348. Natomiast na temat postępowania w Kongregacji ds. Duchowieństwa: W. BARSZCZ, *Odejście z kapłaństwa – kwestie prawne*, w: *Pastores* 38 (2008/1) 116-117; E. MIRAGOLI, *La perdita dello stato clericale e la dispensa dal celibato*, w: *Quaderni di diritto ecclesiale* 24 (2011) 239.

¹⁰⁰ Por. OC, art. 8. Por. także: W. KIWIOR, *Dyspensy od celibatu kapłańskiego*, w: *PK* 35/3-4 (1992) 172; W. BARSZCZ, *Odejście z kapłaństwa – kwestie prawne*, w: *Pastorem* 38 (2008/1) 116.

3.2.1.8. Udzielenie dyspensy przez Biskupa Rzymu i notyfikacja reskryptu

Jeśli komisja opowie się za przedstawieniem prośby Papieżowi, wówczas przygotowuje się krótką syntezę sprawy i pokazuje się ją Biskupowi Rzymskiemu. W przypadku wyrażenia przez Ojca Świętego zgody na udzielenie dyspensy, Kongregacja ds. Duchowieństwa wydaje reskrypt¹⁰¹ udzielający łaski¹⁰² i przesyła go do ordynariusza miejsca lub do przełożonego wyższego, który przesłał do niej akta sprawy, i który z kolei powinien jak najszybciej dokonać notyfikacji reskryptu (powiadomić prawnie petenta) osobiście albo przez swojego delegata albo przez kościelnego notariusza albo za pośrednictwem poczty (przesyłka polecona, za potwierdzeniem)¹⁰³. Kongregacja zaznacza, że przy notyfikacji reskryptu należy prezbitera gorąco zachęcać, aby w życiu Ludu Bożego uczestniczył zgodnie ze swoim nowym statusem kanonicznym i dawał dobry przykład, okazując się dobrym synem Kościoła¹⁰⁴.

Po dokonaniu notyfikacji należy o niej powiadomić proboszcza parafii, w której petent przyjął chrzest, aby w księdze chrztów dokonał adnotacji o udzielonej dyspensie¹⁰⁵, oraz biskupa diecezjalnego miejsca aktualnego zamieszkania prezbitera, który może z kolei udzielić mu dyspens od niektórych postanowień reskryptu¹⁰⁶.

W przypadkach, w których instrukcję sprawy i notyfikację przeprowadził biskup diecezjalny albo przełożony wyższy nie będący prze-

---

¹⁰¹ Interesujące studium na temat papieskiego reskryptu podjął: P. AMENTA, *Il rescritto di dispensa dagli obblighi dello stato clericale nell'ambito dell'attività amministrativa della Chiesa*, w: *Periodica* 88 (1999) 467-499, a zwłaszcza 484-496.

¹⁰² Por. W. BARSZCZ, *Odejście z kapłaństwa – kwestie prawne*, w: *Pastorem* 38 (2008/1) 117.

¹⁰³ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Dispensatio ab oneribus Ordinationis conexis*, Prot. N. 201001320/S, 23.11.2010, n. 2. Na temat notyfikacji: P. AMENTA, *Il rescritto di dispensa dagli obblighi dello stato clericale nell'ambito dell'attività amministrativa della Chiesa*, w: *Periodica* 88 (1999) 490.

¹⁰⁴ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Dispensatio ab oneribus Ordinationis conexis*, Prot. N. 201001320/S, 23.11.2010, n. 5, initium. Por. także: SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Formula rescripti*, 4, initium, w: EV, VII, 556.

¹⁰⁵ Por. tamże, n. 3.

¹⁰⁶ Por. tamże, n. 6. Por. także: V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: *Apollinaris* 62 (1989) 539; V. MOSCA, *Le procedure per la perdita dello stato clericale*, w: *I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali*, 349.

łożonym własnym petenta¹⁰⁷, powinien on poinformować właściwego mu ordynariusza miejsca albo przełożonego wyższego o udzieleniu dyspensy i o powiadomieniu o niej petenta¹⁰⁸.

Kongregacja ds. Duchowieństwa przesyła jeden egzemplarz reskryptu (uwierzytelnioną kopię). Tenże egzemplarz reskryptu wraz z jego autentyczną notyfikacją (data oraz podpisy petenta i ordynariusza miejsca albo przełożonego wyższego) należy złożyć i przechowywać w archiwum kurii tego ordynariusza miejsca albo przełożonego wyższego, który przeprowadził instrukcję sprawy, a uwierzytelnioną kopię otrzymanego dokumentu – wraz z autentyczną notyfikacją reskryptu – przesłać do Kongregacji ds. Duchowieństwa¹⁰⁹. Petentowi można wydać inny dokument, który będzie potwierdzał datę udzielenia mu reskryptu (podając także numer protokołu) oraz jego notyfikację, opatrzone podpisem i pieczęcią kompetentnego przełożonego kościelnego¹¹⁰.

Kongregacja w reskrypcie zaznacza, że władza kościelna, do której należy dokonanie jego notyfikacji, winna się postarać, aby petent dobrze poznał wszystkie postanowienia reskryptu¹¹¹, jak również powinna mu wyznaczyć (*imponatur*) do spełnienia jakąś pobożną praktykę (*opus pietatis*) albo jakieś dzieło miłosierdzia (*opus caritatis*)¹¹².

---

¹⁰⁷ Por. OC, art. 2.

¹⁰⁸ Por. V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 539; V. MOSCA, *Le procedure per la perdita dello stato clericale*, w: I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali, 349.

¹⁰⁹ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Dispensatio ab oneribus Ordinationis conexus*, Prot. N. 201001320/S, 23.11.2010, n. 2. Tekst reskryptu wydaje się sugerować, że Kongregacja przesyła dwa egzemplarze dokumentu, z których jeden, po notyfikacji, trzeba zwrócić do Kongregacji: „Ordinarius unum exemplar restituere debet rite ab oratore subsignatum ad fidem receptionis rescripti ac simul acceptationis eiusdem praeceptorum” (tamże).

¹¹⁰ Por. V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 539.

¹¹¹ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Dispensatio ab oneribus Ordinationis conexus*, Prot. N. 201001320/S, 23.11.2010, n. 5. Por. także: V. FERRARA, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, w: Apollinaris 62 (1989) 539.

¹¹² Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Dispensatio ab oneribus Ordinationis conexus*, Prot. N. 201001320/S, 23.11.2010, n. 8.

3.2.1.9. Skutki papieskiego reskryptu

Papieski reskrypt wywołuje skutki prawne dopiero od momentu notyfikacji i obejmuje nierozłącznie dyspensę od celibatu i utratę stanu duchownego¹¹³, zawiera w sobie – o ile zachodzi taka potrzeba – zwolnienie z cenzur¹¹⁴, w przypadku prezbitera przynależącego do instytutu życia konsekrowanego albo stowarzyszenia życia apostołskiego reskrypt zawiera również dyspensę od złożonych ślubów lub od innych więzów określonych w konstytucjach¹¹⁵. W konsekwencji prezbiter: traci prawa wynikające ze stanu duchownego, godności i urzędy kościelne oraz nie podlega już żadnym innym obowiązkom związanym ze stanem duchowym¹¹⁶; jest wykluczony z wykonywania władzy święceń, z wyjątkiem uprawnienia do ważnego i godziwego rozgrzeszania wiernych w niebezpieczeństwie śmierci z wszelkich cenzur i grzechów nawet gdyby był obecny kapłan uprawniony¹¹⁷; nie może głosić homilii, nie może pełnić kierowniczych funkcji duszpasterskich i nie może pełnić zadań administratora parafialnego¹¹⁸; nie może spełniać żadnego zadania w seminariach i w instytucjach z nimi zrównanych, a w innych szkołach wyższych, podlegających w jakimkolwiek stopniu władzy kościelnej, nie może pełnić żadnych funkcji kierowniczych¹¹⁹; nie może być wykładowcą żadnej dyscypliny teologicznej albo ściśle z nią związanej we wszystkich szkołach wyższych, zarówno podlegających władzy kościelnej, jak i niezależnych od niej¹²⁰; nie może pełnić funkcji kierowniczych ani nauczać dyscypliny teologicznej w szkołach niższego stopnia podlegających władzy kościelnej ani też nie może nauczać religii w szkołach niższego stopnia nie podlegających władzy kościelnej¹²¹; zasadniczo nie powinien mieszkać w miejscu, gdzie znany jest jego poprzedni status kanoniczny, zwłaszcza

---

¹¹³ Por. tamże, n. 1 a) i b). Tekst reskryptu zaznacza: „Numquam oratori fas est duo illa elementa se iungere, seu prius accipere et alterum recusare” (tamże, 1 b).

¹¹⁴ Por. tamże, n. 1 d).

¹¹⁵ Por. tamże, n. 1 c).

¹¹⁶ Por. tamże, n. 5 a).

¹¹⁷ Por. tamże, n. 5 b); KPK 1983, kann. 976 i 986 § 2.

¹¹⁸ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Dispensatio ab oneribus Ordinationis conexas*, Prot. N. 201001320/S, 23.11.2010, n. 5 b).

¹¹⁹ Por. tamże, n. 5 c).

¹²⁰ Por. tamże, n. 5 d).

¹²¹ Por. tamże, n. 5 e).

cza jeśli zawarł związek małżeński¹²²; nie może nigdzie spełniać posługi lektora i akolity ani rozdzielać Komunii świętej¹²³.

Jednocześnie reskrypt uprawnia biskupa diecezjalnego tej diecezji, w której obdarzony łaską prezbiter ma kanoniczny pobyt lub zamieszkanie, do udzielenia mu dyspensy – zgodnie z roztropnością i własnym sumieniem, po wysłuchaniu opinii osób (fizycznych i prawnych) zainteresowanych i po wnikliwym rozważeniu okoliczności – od niektórych albo nawet wszystkich następujących zakazów: pełnienie funkcji kierowniczych i nauczanie dyscypliny teologicznej w szkołach niższego stopnia podlegających władzy kościelnej; nauczanie religii w szkołach niższego stopnia nie podlegających władzy kościelnej; zamieszkanie w miejscu, w którym znana jest poprzednia sytuacja kanoniczna prezbitera; pełnienie posługi lektora, akolity i nadzwyczajnego szafarza Komunii świętej¹²⁴.

Reskrypt dodaje jeszcze, że po upływie pewnego czasu od momentu notyfikacji utraty stanu duchownego można poszerzyć zakres wspomnianych dyspens, potwierdzając na piśmie ich udzielenie¹²⁵.

W odniesieniu do zawarcia przez prezbitera, który otrzymał papieski reskrypt, kanonicznego związku małżeńskiego, Stolica Apostolska wyjaśnia, że należy postąpić zgodnie z przepisami zawartymi w *Kodeksie Prawa Kanonicznego*, a ordynariusz miejsca albo przełożony wyższy (który zarządził przeprowadzenie instrukcji sprawy) powinien zatroszczyć się, aby wszystko, co jest z tym związane, odbyło się skromnie (*caute*), a więc bez nadmiernego rozgłosu (*sine pompa vel exteriore apparatu*)¹²⁶.

Stolica Apostolska wymaga, aby kompetentny ordynariusz miejsca albo przełożony wyższy (który zarządził instrukcję sprawy) w odpowiednim czasie przesłał do Kongregacji ds. Duchowieństwa krótką relację na temat przeprowadzonej notyfikacji reskryptu (pełne wykonanie reskryptu), a gdyby się zdarzyło, że wprowadzenie w życie skutków przedmiotowego reskryptu wywołało wśród wiernych jakieś

---

¹²² Por. tamże, n. 5 f).

¹²³ Por. tamże.

¹²⁴ Por. tamże, n. 6.

¹²⁵ Por. tamże, n. 7.

¹²⁶ Por. tamże, n. 4.

zdziwienie (*admiratio*), ten sam przełożony kościelny powinien zarządzić powstałej sytuacji poprzez odpowiednie wyjaśnienie¹²⁷.

3.2.2. Procedura w przypadku niebezpieczeństwa śmierci

W przypadku niebezpieczeństwa śmierci procedura jest maksymalnie uproszczona, i to zarówno na szczeblu ordynariusza miejsca albo przełożonego wyższego, jak i na szczeblu rzymskim. Kompetentny ordynariusz miejsca albo przełożony wyższy powinien jak najszybciej: przesłać prośbę zainteresowanego prezbitera do Kongregacji ds. Duchowieństwa, o ile możliwe podpisaną przez tegoż prezbitera, i załączyć swoją opinię w przedmiotowej sprawie¹²⁸.

W tych wypadkach nie potrzeba przeprowadzania procesu informacyjnego. Stolica Apostolska dopuszcza, uwzględniając okoliczności sprawy, aby wspomniane dwa dokumenty były przesłane do niej za pośrednictwem fax-u¹²⁹. Wydaje się, że byłoby również dopuszczalne przesłanie ich pocztą elektroniczną w postaci zeskanowanych załączników. Następnie, w obu przypadkach, należałoby przesłać do Kongregacji ds. Duchowieństwa wspomniane prośbę i opinię w wersji oryginalnej papierowej.

4. Dyspensa od celibatu diakonów

Chociaż – jak już wspomniano¹³⁰ – podstawowe przepisy dotyczące dyspensy od celibatu prezbiterów i diakonów są zasadniczo te same¹³¹, to jednak obecnie zachodzi bardzo znacząca różnica, zarówno w zakresie prawa materialnego, jak i prawa formalnego, w odniesieniu do prezbiterów i do diakonów. Inspiracją do wprowadzenia tego zróżnicowania

---

¹²⁷ Por. tamże, n. 9. Na temat niektórych skutków papieskiego reskryptu pisze: P. AMENTA, *Il rescritto di dispensa dagli obblighi dello stato clericale nell'ambito dell'attività amministrativa della Chiesa*, w: *Periodica* 88 (1999) 467-499, a zwłaszcza 493-496.

¹²⁸ CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, *Lettera circolare Agli ordinari diocesani e ai superiori generali*, 6.06.1997, n. 5, w: EV, XVI, 451.

¹²⁹ Por. tamże.

¹³⁰ Zob. wyżej, punkt 1: *Przepisy regulujące zagadnienie dyspensy od celibatu prezbiterów i diakonów*.

¹³¹ Por. SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Litterae circulares Per litteras ad universos*, 14.10.1980, w: EV, VII, 549-561; Eadem, *Normae procedurales Ordinarius competens*, 14.10.1980, w: EV, VII, 562-567.

wania mogło być m.in. postanowienie *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 roku, który w kan. 290, 3°, stwierdza, że Stolica Apostolska może udzielić reskryptu przenoszącego ze stanu duchownego do stanu świeckiego w przypadku prezbiterów z bardzo poważnej przyczyny, a w przypadku diakonów z poważnej przyczyny. Należy jednak zwrócić uwagę, że nie dotyczy to dyspensy od celibatu, ale przeniesienia do stanu świeckiego bez dyspensy od celibatu. Przeniesienie do stanu świeckiego udzielone przez Stolicę Rzymską nie pociąga za sobą dyspensy od celibatu¹³². Choć zatem kan. 290, 3° nie mówi o dyspensie od celibatu, to jednak daje trochę światła w spojrzeniu i w traktowaniu tejże dyspensy. Wynika to także z wykazu dokumentów dotyczących dyspensy od celibatu diakonów, wskazanego przez Kongregację ds. Duchowieństwa¹³³.

4.1. Przygotowanie akt sprawy

Diakon nieżonaty stały¹³⁴ lub diakon przejściowy (przygotowujący się do przyjęcia święceń prezbiteratu), zarówno diecezjalny, jak i przynależący do instytutu życia konsekrowanego albo do stowarzyszenia życia apostołskiego, musi złożyć dobrowolną prośbę zawierającą: dane personalne, historię posługi diakonatu, motywy skłaniające do prośby o dyspensę, formalną prośbę o dyspensę od celibatu i przeniesienie do stanu świeckiego, fakty uzasadniające prośbę, miejsce zamieszkania, miejscowość, datę, własnoręczny podpis¹³⁵. Prośbę należy skierować

¹³² Por. KPK 1983, kan. 291.

¹³³ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Perdita dello stato clericale con dispensa da tutti gli obblighi dell'ordinazione diaconale*, [s.d.].

¹³⁴ Na mocy prawa kodeksowego mężczyźni, którzy chcą być diakonami stałymi żonatymi, muszą zawrzeć sakrament małżeństwa przed przyjęciem diakonatu (por. KPK 1983, kan. 1031 § 2). Jeśli żona umrze, diakon nie może zawrzeć nowego związku małżeńskiego (por. tamże, kan. 1087). Praktyka w tym względzie jest trochę inna i w 1997 roku uległa kolejnej zmianie: diakon stały po śmierci żony może prosić o dyspensę, aby zawrzeć nowy związek małżeński. Początkowo musiał spełnić trzy warunki jednocześnie: posługa konieczna lub użyteczna dla Kościoła lokalnego; opieka nad starszymi osobami – rodzicami (rodzeństwem), teściami; utrzymywanie i wychowywanie małych dzieci. Obecnie wystarczy spełnienie jednego z tych warunków (Por. CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, *Lettera circolare Agli ordinari diocesani e ai superiori generali*, 6.06.1997, n. 8, w: EV, XVI, 453).

¹³⁵ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Perdita dello stato clericale con dispensa da tutti gli obblighi dell'ordinazione diaconale*, [s.d.], n. 1 a). Na temat dyspensy od celibatu udzielanej diakonom piszą: W. BARSZCZ, *Odejsie z kapłaństwa – kwestie praw-*

do Ojca Świętego. Ponieważ jest to prośba o łaskę, a nie o prawo, stąd winna być ona zredagowana w duchu pokory.

Do prośby należy załączyć:

- życiorys (*curriculum vitae*) diakona. Życiorys winien ukazać znaczenie i rozwój zdarzeń, które doprowadziły go do kryzysu, a także ewentualną odpowiedzialność własną lub innych osób¹³⁶;
- opinię kompetentnego ordynariusza miejsca lub przełożonego wyższego na temat meritum sprawy (*de rei veritate*), stosowności albo niestosowności przeniesienia do stanu świeckiego i udzielenia dyspensy¹³⁷;
- kilka świadectw/zeznań przełożonych, wychowawców i kolegów z okresu formacji i posługi diakonatu ukazujących aspekty pozytywne i negatywne oraz ewentualne przeciwwskazania udzielenia i przyjęcia święceń diakonatu¹³⁸;
- kopię dokumentacji archiwalnej z okresu formacji i kopię skrutyniów poprzedzających dopuszczenie do posługi lektora i akolity oraz do święceń diakonatu. Wszystkie kserokopie i odpisy powinny być uwierzytelnione¹³⁹.

4.2. Przesłanie akt do Kongregacji ds. Duchowieństwa i udzielenie dyspensy

Zgromadzone akta sprawy należy uporządkować, poszczególne karty trzeba ponumerować i uwierzytelnić (notariusz), sporządzić stronę tytułową i spis treści, a całość odpowiednio oprawić¹⁴⁰. Gdyby się okazało, że w aktach znajdują się nieczytelne pisma odręczne albo nieczytelne kserokopie, trzeba je przepisać na maszynie lub komputerze¹⁴¹.

Do Kongregacji ds. Duchowieństwa przesyła się jedną kopię akt¹⁴² – jest wskazane, aby było również pismo przewodnie ordynariusza miejsca albo przełożonego wyższego – w języku łacińskim albo w jednym

ne, w: Pastores 38 (2008/1) 117-118; E. MIRAGOLI, *La perdita dello stato clericale e la dispensa dal celibato*, w: Quaderni di diritto ecclesiale 24 (2011) 239-240.

¹³⁶ Por. CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Perdita dello stato clericale con dispensa da tutti gli obblighi dell'ordinazione diaconale*, [s.d.], n. 1 b).

¹³⁷ Por. tamże, n. 1 c).

¹³⁸ Por. tamże, n. 1 d).

¹³⁹ Por. tamże, n. 1 e).

¹⁴⁰ Por. tamże, n. 2.

¹⁴¹ Por. tamże.

¹⁴² Por. tamże, n. 2.

z języków najszerzej dzisiaj znanych¹⁴³. Jeśli akta sprawy trzeba przetłumaczyć na język dopuszczony w Kongregacji ds. Duchowieństwa, wówczas do Stolicy Apostolskiej przesyła się akta oryginalne oraz tłumaczenie, a w archiwum kurii kompetentnego przełożonego kościelnego powinno się zachować kopię akt oryginalnych i jedną kopię tłumaczenia.

Dyspensy udziela, na podstawie przywileju papieskiego, Prefekt Kongregacji ds. Duchowieństwa¹⁴⁴.

Zakończenie

Z analizy przepisów regulujących zagadnienie dyspensy od obowiązków związanych ze święceniami prezbiteratu i diakonatu w Kościele łacińskim, włącznie z obowiązkiem celibatu, wynika, że udzielenie tego rodzaju dyspensy, na prośbę zainteresowanego, jest poprzedzone – szczególnie w przypadku prezbitera – wysiłkami kompetentnych przełożonych kościelnych zmierzającymi do udzielenia mu jak najskuteczniejszej pomocy w przezwyciężeniu kryzysu i w powrocie do posługi ministerialnej, uważnym poszukiwaniem prawdy historycznej dotyczącej istotnych okoliczności przyjęcia święceń (instrukcja sprawy) i wnikliwym badaniem każdego przypadku w świetle obowiązującego prawa materialnego i formalnego (postępowanie w Kongregacji ds. Duchowieństwa). Wydawane reskrypty w tego rodzaju sprawach wskazują na bolesne rany we wspólnocie Kościoła, na bardzo poważny i złożony problem w Kościele powszechnym i w Kościołach partykularnych, ale jednocześnie są wyrazem pasterskiej troski Biskupa Rzymu o duchowe dobro petentów i ich najbliższych, z zachowaniem sprawiedliwości i miłości, i pozwalają formułować sugestie w zakresie rozeznawania powołań kapłańskich, formacji poprzedzającej przyjęcie święceń, formacji ustawicznej prezbiterów i diakonów oraz umiejętności mądrego rozwiązywania przez nich swoich problemów egzystencjalnych.

Przedmiotowe przepisy są obecnie zawarte w ustawach pozakodeksowych, decyzjach Biskupa Rzymu, rozporządzeniach Sekretariatu Stanu, wskazaniach i praktyce Kongregacji Kurii Rzymskiej. Byłoby

¹⁴³ Por. JOANNES PAULUS II, *Constitutio apostolica Pastor Bonus*, 28.06.1988, art. 16, w: AAS 80 (1988) 863.

¹⁴⁴ Por. SEGRETERIA DI STATO, *Lettera Con stimato*, 13.04.1989, Prot. N. 230.139/G.N., w: *Notitiae* 25 (1989) 486.

bardzo wskazane, i przede wszystkim bardzo pomocne dla ordynariuszy miejsca i dla kompetentnych przełożonych wyższych, aby został opracowany ujednoczony tekst tychże przepisów, wyjaśniający jednocześnie wątpliwości, jakie aktualnie pojawiają się w sprawach dotyczących dyspensy od obowiązków związanych ze święczeniami prezbiteratu.

La dispensa dal celibato dei presbiteri e dei diaconi

L'analisi dell'attuale normativa canonica riguardante la dispensa dal celibato dei presbiteri e dei diaconi dimostra che la concessione della grazia – soprattutto nel caso dei presbiteri – viene preceduta dagli sforzi dei competenti superiori ecclesiastici per offrire un adeguato aiuto all'oratore nel superamento di una crisi e nel ritorno al servizio ministeriale, da una attenta ricerca della verità riguardante le circostanze essenziali della ricezione dell'ordine (l'istruzione della causa) e da un attento esame di ogni caso alla luce delle attuali norme di diritto sostantivo e di quello formale (il procedimento nella Congregazione per il Clero). I rescritti rilasciati in questa materia indicano delle ferite dolorose nella comunità della Chiesa, un serio e complesso problema nella Chiesa universale e nelle Chiese particolari, ma allo stesso tempo esprimono la sollecitudine pastorale del Romano Pontefice per il bene spirituale degli oratori e dei loro familiari, e permettono di formulare delle indicazioni nel campo del discernimento vocazionale al sacerdozio, della formazione dei candidati agli ordini sacri, della formazione permanente dei presbiteri e dei diaconi ed anche della capacità di risolvere i propri problemi esistenziali.

Le norme che regolano oggi la questione della dispensa dal celibato dei sacerdoti e dei diaconi nella Chiesa cattolica latina sono disperse in vari documenti. Sarebbe molto opportuno, e soprattutto molto utile agli ordinari, di elaborare un testo unitario che prenda anche in considerazione dei dubbi che attualmente sorgono nella prassi amministrativa riguardante la dispensa dal celibato dei presbiteri.